

AZ ÚSZÓSPORT FEJLŐDÉSI TENDENCIÁI A VILÁGVERSENYEK ALAPJÁN 1972-2017

DR. SÓS CSABA

BEVEZETÉS

- KUTATÁSI IDŐSZAKOM 45 ÉVET ÖLEL FEL
- 1972-BEN, A MÜNCHEN-I OLIMPIÁVAL KEZDŐDIK, MERT A SPORTÁG ELSŐ VILÁGBAJNOKSÁGÁT 1973-BAN, (BELGRÁDBAN) RENDEZTÉK.
- AZ UTOLSÓ, VIZSGÁLATBA VONT VILÁGVERSENY MAGYARORSZÁG EDDIGI LEGNAGYOBB RENDEZVÉNYE, A 2017-ES BUDAPESTI VILÁGBAJNOKSÁG.
- VALAMENNYI VILÁGVERSENYT, OLIMPIÁT, VILÁGBAJNOKSÁGOT ÉS EURÓPA BAJNOKSÁGOT, KÜLÖN A FÉRFIAKAT ÉS A NŐKET, AZ ÖSSZES DÖNTŐS IDŐEREDMÉNYÉNEK A FIGYELEMBEVÉTELÉVEL ELEMEZTEM.

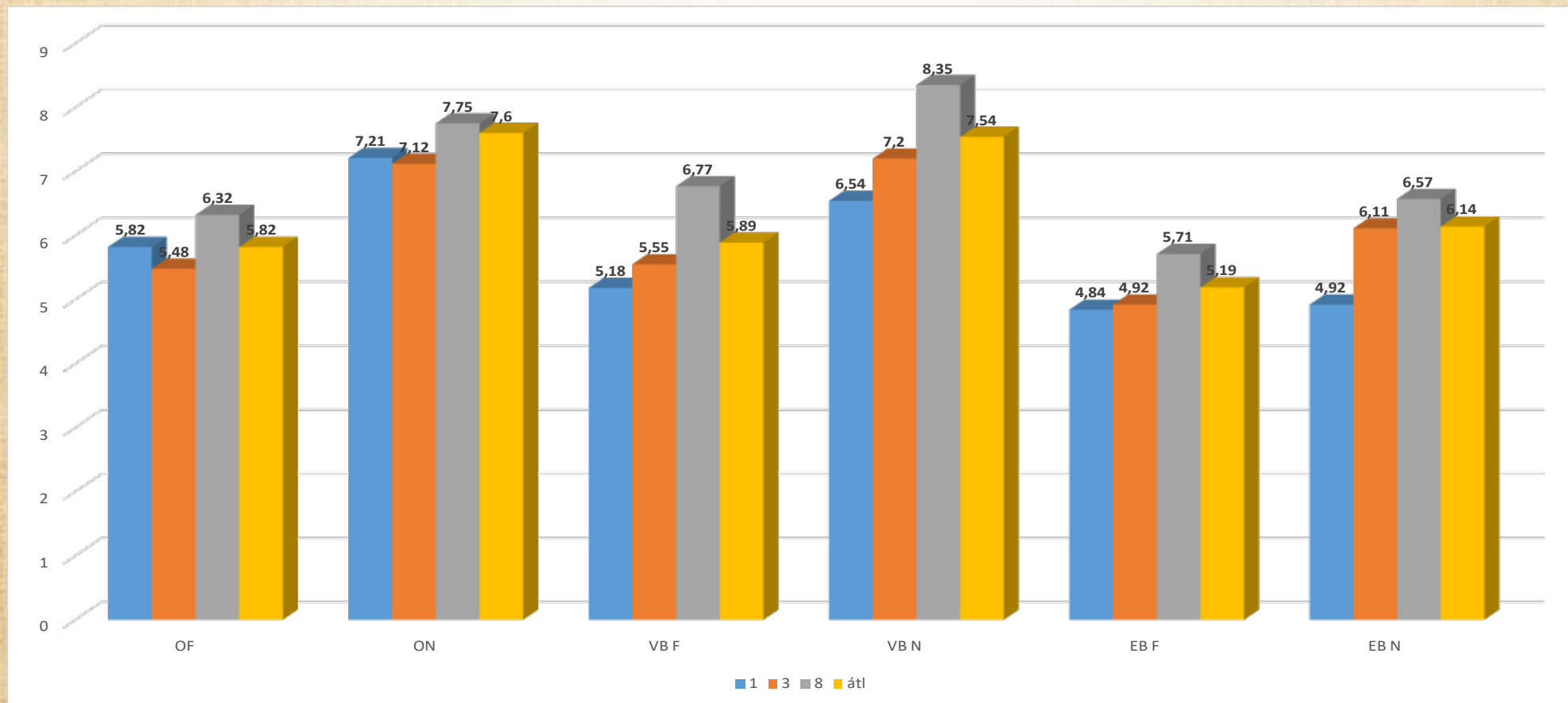
VIZSGÁLT SZEMÉLYEK, MÓDSZEREK

- VALAMENNYI VILÁGVERSENY ESETÉN AZ ELSŐ NYOLC IDŐT VETTÜK FIGYELEMBE, VAGYIS A DÖNTŐ TELJES MEZÖNYÉT **FÉRFIAKNÁL ÉS NŐKNÉL** IS.
- A VIZSGÁLAT TÁRGYA VOLT **A GYŐZTES IDŐ**, **A HARMADIK HELYEZETT** (DOBOGÓRA KERÜLÉSHEZ SZÜKSÉGES IDŐ), **A NYOLCADIK HELYEZETT** IDEJE (A DÖNTŐHÖZ SZÜKSÉGES IDŐ), ÉS A **DÖNTŐSÖK ÁTLAGA**.
- A VIZSGÁLT IDŐSZAKOT **HÁROM, KÖZEL EGYENLŐ SZAKASZRA** OSZTOTTUK (1972-1986, 1987-2001, 2002-2017)
- **A STATISZTIKAI PRÓBÁK: LEÍRÓ STATISZTIKÁT ÉS ANOVA FISCHER-FÉLE LSD, POST HOC VIZSGÁLATOT** HAJTOTTUNK VÉGRE
- AZ EREDMÉNYEK SZEMLÉLTETÉSÉHEZ SZÜKSÉGES **ADATFELDOLGOZÁST ÉS ADATELEMZÉST** AZ **SPSS 21.0 STATISZTIKAI PROGRAM** SEGÍTSÉGÉVEL VÉGEZTÜK EL.
- **SZIGNIFIKANCIA SZINTNEK** A TÁRSADALOMTUDOMÁNYOS KUTATÁSOKBAN LEGTÖBBSZÖR ALKALMAZOTT **5%-OS HIBAHATÁRT** VETTÜK ALAPUL (**$P < 0,05$**), ERŐS SZIGNIFIKANCIA SZINTNEK ÉRTELMEZTÜK AZ 1% ALATTI HIBAHATÁRÉRTÉKEKET

EREDMÉNYEK: A DOLGOZATBAN RÉSZLETESEN MEGTALÁLHATÓAK

100 MÉTERRE SZÁMÍTOTT ÁTLAGOS JAVULÁS VILÁGVERSENYEKEN FÉRFIAK ÉS NŐK ESETÉBEN

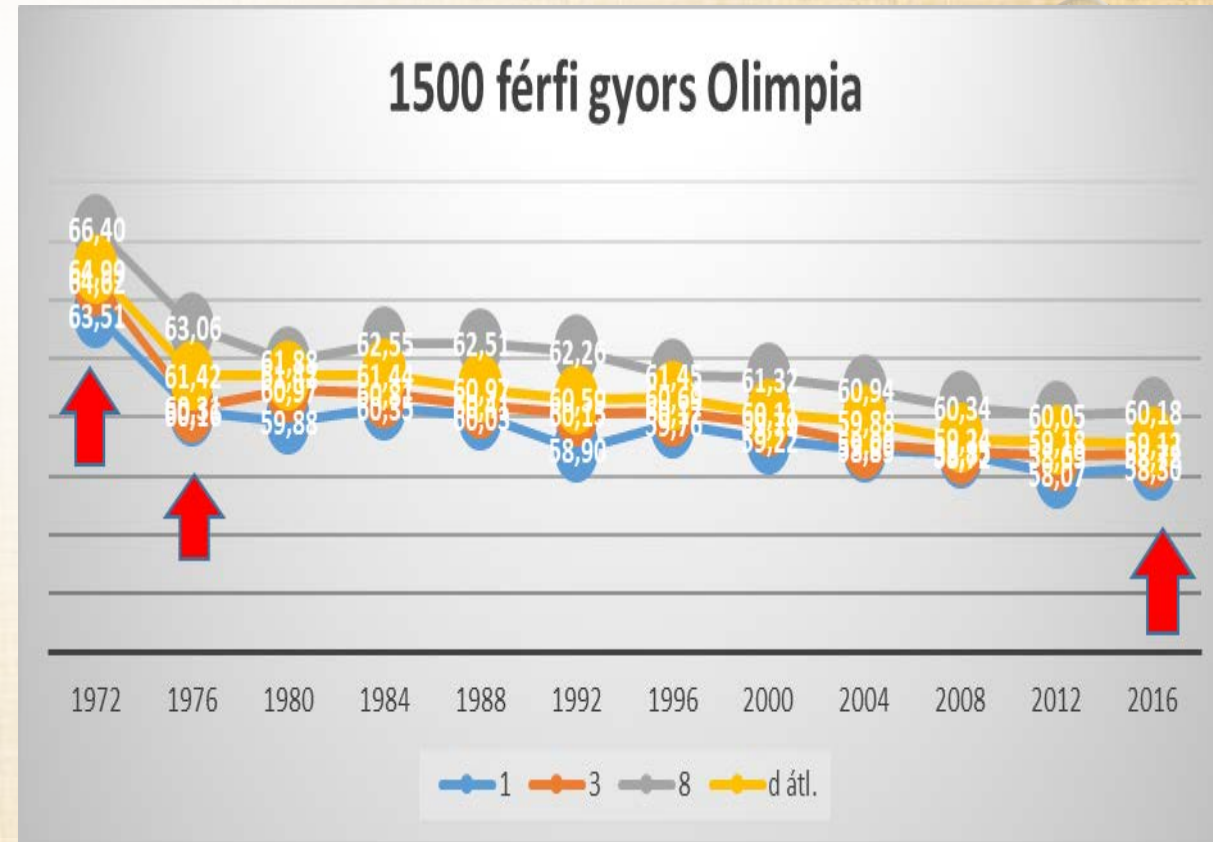

73. ábra 100 méterre számított átlagos javulás világversenyeken férfiak és nők esetében

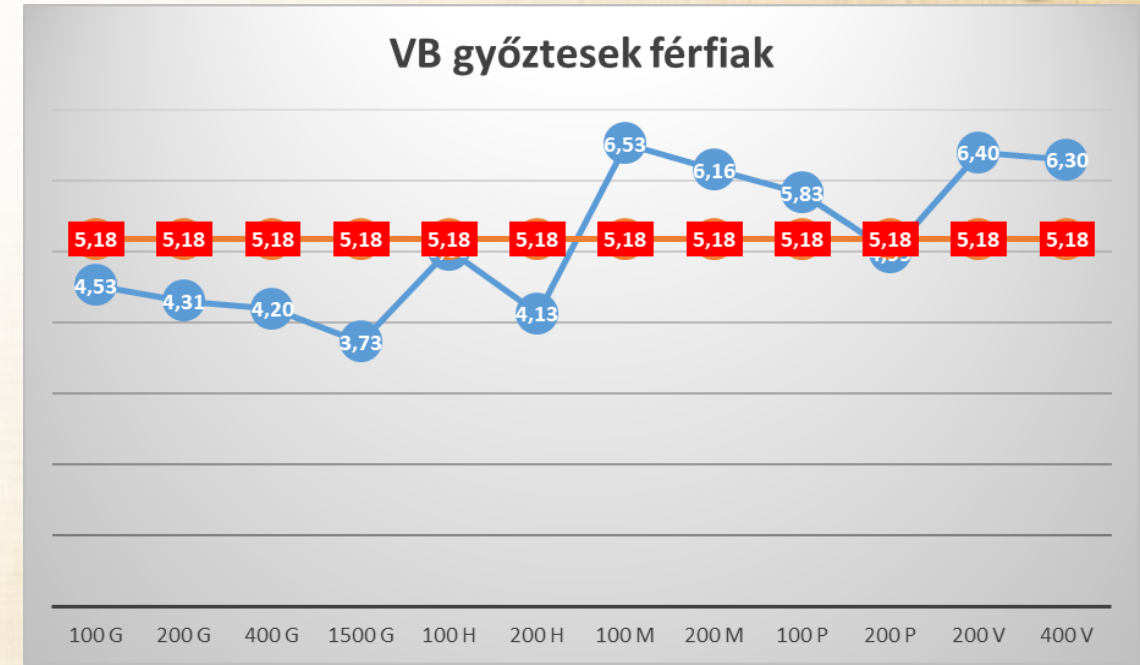
MEGBESZÉLÉS 1972-1986

- **James E. Counsilman: Az úszás tudománya** c. könyvének megjelenése (1968), illetve annak a hatása.
- Hasonló lökést adott a fejlődésnek szintén az ő munkája 1977-ben, „**A versenyúszás kézikönyve**”.
- Ugyancsak Counsilman nevéhez fűződik az **iramóra**, az **izokinetikus úszópad**, a **biokinetikus úszópad**, valamint a **hullámfogó pályaelválasztó kötél** létrehozása is, amelyek ma is a versenyszorodák tartozékát képezik.
- **Alois Mader** legendás előadása, ami teljesen új megvilágításba helyezi nemcsak az úszók, hanem más, hasonló jellegű sportágak edzéselméletét is.
- Vagyis az aerob munka és **az aerob állóképesség fejlesztése** gyakorlatilag **elérte** a lehetőségei **határát**. Ekkor elkezdődött egy mai napig tartó folyamat, ami során az anaerob kapacitás maximális kihasználása a cél.

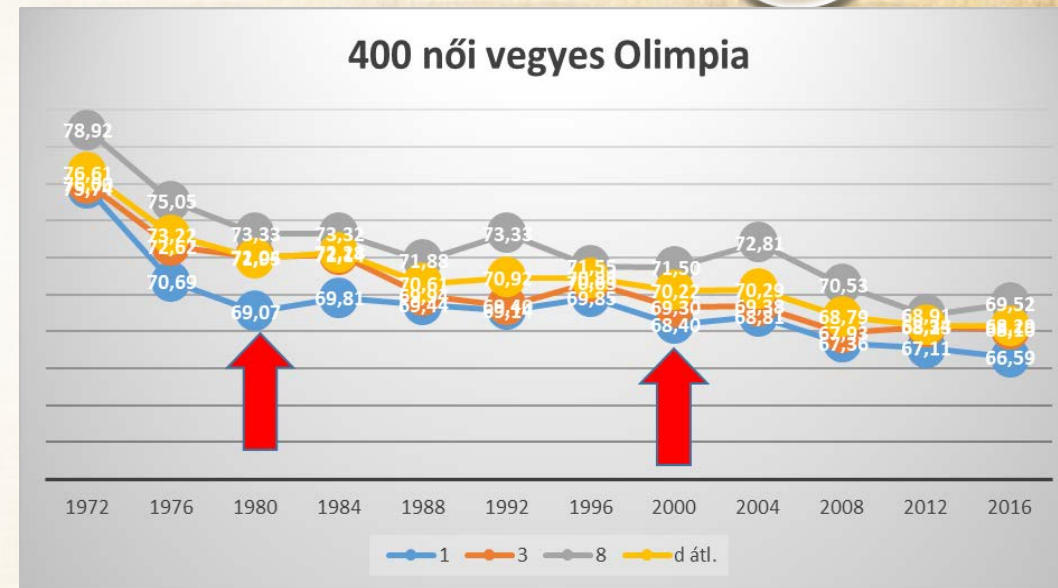

- Ebben az időszakban dolgozza ki **Nagy József** a hullámmellúzás technikájának elméletét és kezd a gyakorlati megvalósításhoz, csúcspontja az 1992-es olimpiai bajnoki cím, az amerikai Mike Barrowman-nel. Ő ennek a technikának a megalkotója, videó filmet is készített „**Wave action breaststroke**” címmel.
- A technikának a lényege: mindig van előrehajtó mozdulat (vagy a karral, vagy a lábbal), és egy adott testhelyzetről nem beszélhetünk, az folyamatosan, hullámszerűen változik. Így csökken az úszó frontális ellenállása, és sokkal gazdaságosabb lesz az előrehaladás a sokkal egyenletesebb sebesség miatt, a teljes tempóciklust figyelembe véve.
- Ez az oka annak, hogy a vizsgált időszakban minden világverseny és mind a két nem, minden helyezése tekintetében jelentősen nagyobb fejlődést láthatunk, mint a többi úszásnemben.

- **Az NDK felbomlása (1990) után** az eredmények továbbra is fejlődtek, és ami ennek a dolgozatnak is a célja: rámutatni arra a rengeteg tárgyi, technikai és edzésmódszertani újításra, ami a sportágat jellemezte, jellemzi a mai napig is. Érdemesebb ezzel foglalkozni.
- Az **Egerszegi-Evans effektus** egy 2006-ban írt szakdolgozatban került felismerésre (Szabó) és az 1988-2004 közti időszakot vizsgálta, de már ez előtt is létezett ez a később ily módon elnevezett hatás. (**Petra Schneider**)
- **Roland Matthes** 1965 és 1973 közt sosem kapott ki világversenyen hátúszásban, óriási világcsúcsokat úszott, még a dopping korszak előtt. Ma is hisszük, hogy „tisztá” volt.

1987-2001

- Megjelenik a **Swimming (Úszás) című könyv** a (NOB 1992).
- Ebből lehetett összeállítani a táblázatot, hogy **mely életkorokban melyik**, az úszás szempontjából meghatározó **tulajdonság** fejlesztéséhez a legkedvezőbb a biológiai háttér.
- A **gyerekek képtelenek elérni ugyanazt a vér- vagy izomlaktát szintet, mint a felnőttek**, maximális vagy szubmaximális erő kifejtés hatására.
- A **gyermekek** nem érznek fáradtságot tartós, intenzív testmozgások esetén sem, így **könnyen túl edzhetők**.

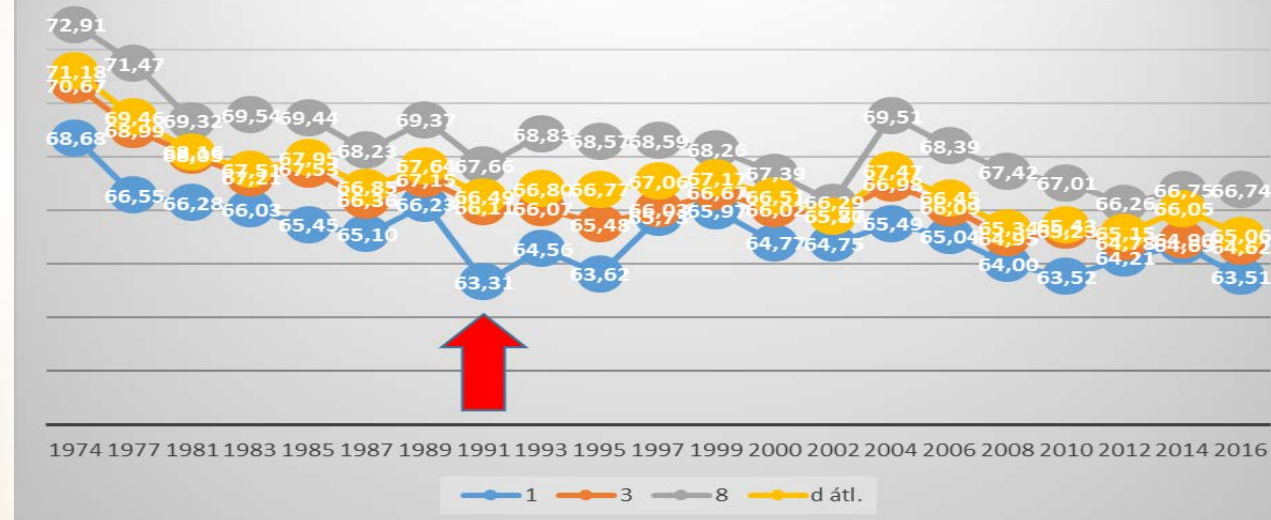
		Gyermek	Serdülő	Felnőtt
	Ügyesség	xxx	minimális ♂, - ♀	minimális
	Erő	minimális	x	xxx
ÁK	Aerob	x	xxx	minimális
	Anaerob	minimális	x	xxx
	Hajlékonyság	xxx	- ♂ minimális ♀	minimális
	Gyorsaság	xxx	minimális	minimális

Erre az időszakra tevődik **több**, egyes úszásnemek egyes **technikai** elemeit érintő **újítás**.

- **Hátúszásban** engedélyezik a bukóforduló használatát, szigorú szabályokhoz kötve (1991.03.15).
- Egy másik, az úszást és annak edzésmódszertanát is gyökeresen megváltoztató nagyon egyszerűnek látszó, de a valaha volt legbonyolultabb újítás, a **víz alatti delfin**.
- Harmadik generációs újításnak nevezzük, mivel a végrehajtásához a koordináción és egyéb testi tulajdonságon (ami jellemzően a mozgáshoz szükséges ízületek rendkívüli mozgékonyasága) egy harmadik, **anyagcserés összetevő** is szükséges, mert az úszás anaerob energianyerésének az aránya jelentősen növekedik.

200 női hát EB

- A pillangóúszáséhoz képest **sokkal gyorsabb** ritmusú mozgás előrehajtó hatékonyságát a **m. quadriceps femoris** (négyfejű combfeszítő izom) adja, ami egy **hatalmas izomcsoport**, az oxigénfogyasztás **jelentősen nő**, ezzel arányban a mozgás **anaerob jellege** is.
- 1996-ig **nem korlátozták** a víz alatt megtehető távolságot. **Vicces jelenetek** okoztak a határok feszegetései, komoly világversenyeken is. Az **1996-os Atlantai olimpián** a 200 méteres férfi pillangó nagy esélyese, az orosz **Denis Pankratov**.
- 1996 után a FINA (Nemzetközi Úszó Szövetség) 15 méterben korlátozta a víz alatt megtehető távot.

- Itt érthető az is, hogy az úszók miért versenyeznek sokat a felkészülési időszakban rövidpályán (általában 25 méteres medencében, USA: 25 yardos medence).
- Megjelenik a **Swimming Even Faster** (1993), **E.W. Maglischo** munkája.
- Részletesen leírja az **úszás alapelveit**, meghatározza az **állóképesség és a gyorsaság szintjeit** és egyértelműen meghatározza a különböző energiaszintek edzésének az **edzésmódszereit**, egyúttal ezen belül tág teret engedélyez az edző fantáziájának.
- Korábban máshová sorolt edzésmódszereket újfajta beosztásban kell értelmezni. **(Technika, pl. rajt, forduló, célba érkezés: G3)**

	A1	A2	A3
A sorozat hossza	2000-10000 m	2000-4000 m	1500-2000 m
A sorozat ideje	20-120 perc	25-40 perc	20-25 perc
Az egyes ismétlések hossza	25-10000 m	25-4000 m	25-2000 m
Pihenési idő	5-30 mp	10-30 mp	30 mp - 2 perc
Iram	2-4 mp /100 m lassabb, mint a laktát törésponthoz tartozó sebesség	az egyéni laktát-töréspontnak megfelelő sebesség	1-2 mp /100 m gyorsabb, mint a laktát törésponthoz tartozó sebesség, vagy a leggyorsabb átlagsebesség az egész sorozatot figyelembe véve
Javasolt heti méterszám	Bármennyi	12000-16000 m	4000-6000 m
	G1	G2	G3
A sorozat hossza	300-1000 m	200-600 m, 1-3 sorozat edzésenként közte 10-20 perc könnyű úszás	200-300 m, 1-2 sorozat edzésenként, közte 10-15 perc pihenő úszás
A sorozat ideje	5-15 perc	3-9 perc	3-5 perc
Az egyes ismétlések hossza	75-200 m, 25 és 50 méterek szintén alkalmazhatók 2-12 ismétlésben. 3-6 sorozat az optimális	25, 50, 75 m	10-50 m
Pihenési idő	5-15 perc a hosszabb ismétléseknél, 5-30 mp a rövidebb ismétléseknél	1-3 perc	30 mp-5 perc
Iram	Lehető legmagasabb	Lehető legmagasabb, legalább 5 mp/100 m gyorsabb, mint a laktát törésponthoz tartozó sebesség	Maximális
Javasolt heti méterszám	2000-3000 m	2000-3000 m	600- 1000 m (akik hosszabb távot úsznak) 1500-2000 m

- Először jelenik meg a **Széchy Tamás 3 makrociklusos** felkészülési rendszere írásban. Németül (1993).

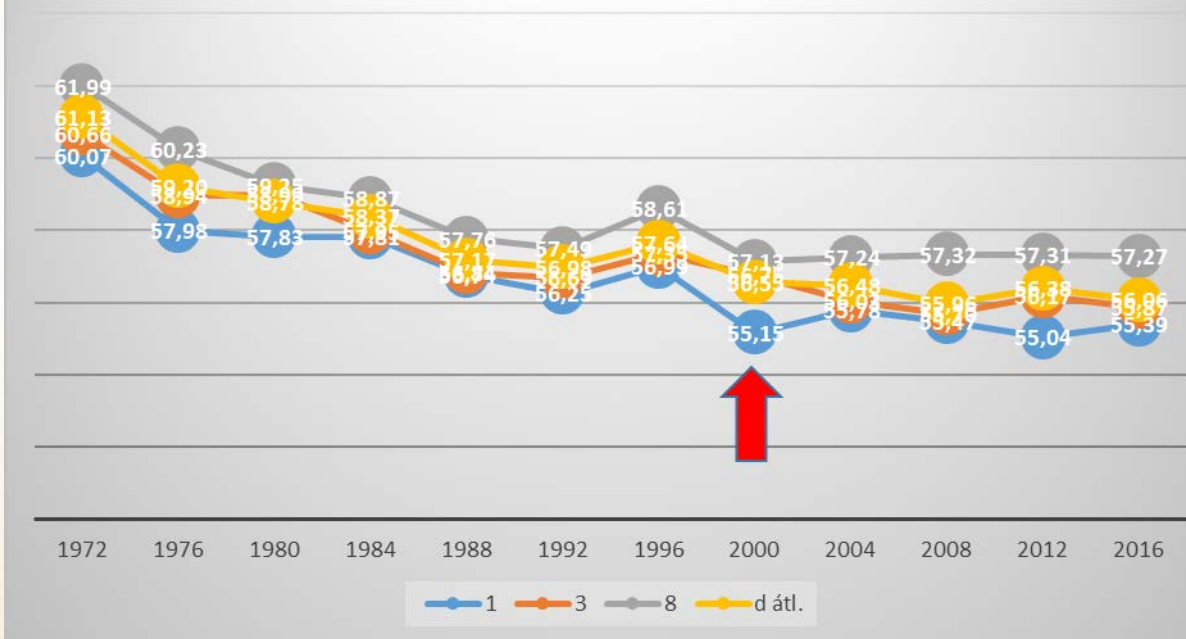
- **Magyarul először 2007-ben** jelenik meg.

- 70-es évek elején a világranglista első és tizedik helyezette közt 400 vegyesen és 200 háton volt a legnagyobb különbség. **1973, VB: 400 vegyes, 200 hát, 200 pillangó.!!!**

- **Széchy** kidolgoz **egy új hátúszó technikát** és egy hátúszó fordulót (**félcsavar dobott csípő forduló**)

- A **vegyesúszás** 1964-től szerepel az **olimpiák** programjában. Széchy egy egyszerű és szellemes kísérlettel 1971-ben megérti, hogy a négy úszásnem magasszintű képessége nem jelenti, hogy az illető vegyesúszásban is kiváló lesz. Ekkor **nevezi el ötödik úszásnemnek**. A versenyszám önmagában **gazdaságtalan**, ezért **teljesen más felkészítést igényel**, mint a többi versenyszám.

400 férfi gyors Olimpia

Megjelenik a világversenyek programjában az **50 méteres gyorsúszás**. 1988-ban az olimpia műsorába is felkerül. **Széchy- P. Daland Bonn-i** megbeszélése (1989).

2001-2017

Megjelenik egy újabb könyv, amelyik a gyakorló edző számára jelent igazi kézikönyvet. Hétköznapi rendszerességgel a mai napig világszerte használják az úszóedzők, így a Magyarok is.

Ebben **Sweetenham és Atkinson** az alap-állóképességet további három részre osztja: *alacsony intenzitású alap-állóképességi-, fenntartó alapállóképességi-, fejlesztő alap állóképességi edzés.*

A pulzus meghatározása, x ütéssel kevesebb percenként, mint a maximális. Úszóedzők ezt a kifejezést és megközelítést alkalmazzák, szemben azzal, amikor a pulzus szám meghatározásra kerül, viszonyítás nélkül.

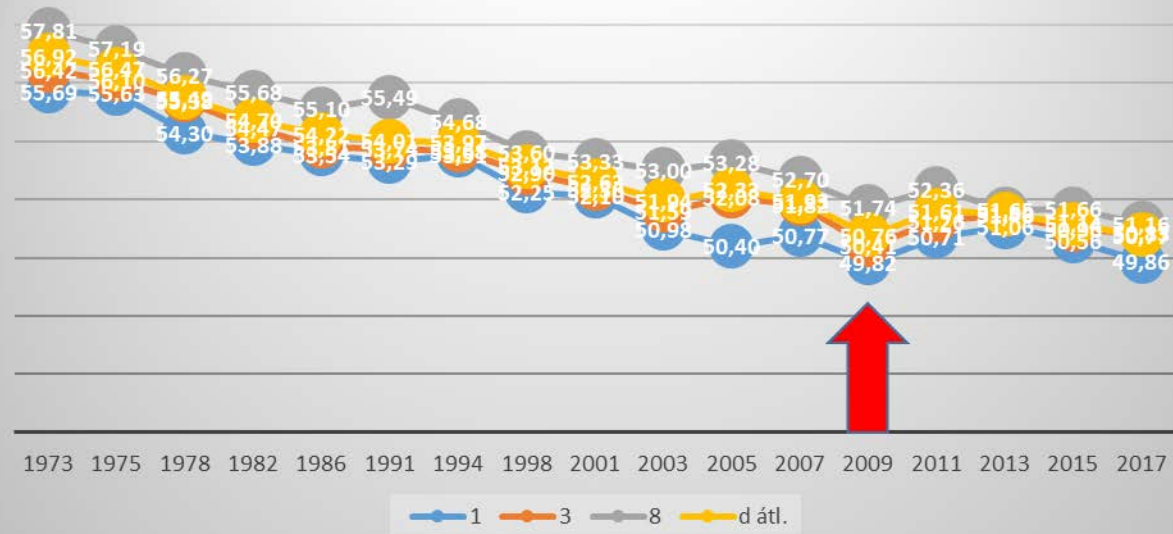
Ennek alapja egy **történelmileg híres vita (1967-ben)** az **intervallumos edzés módszer** kifejlesztője (**Gerschler**, aki **1932-ben** alkotta meg elméletét!!!) és **Counsilman** között.

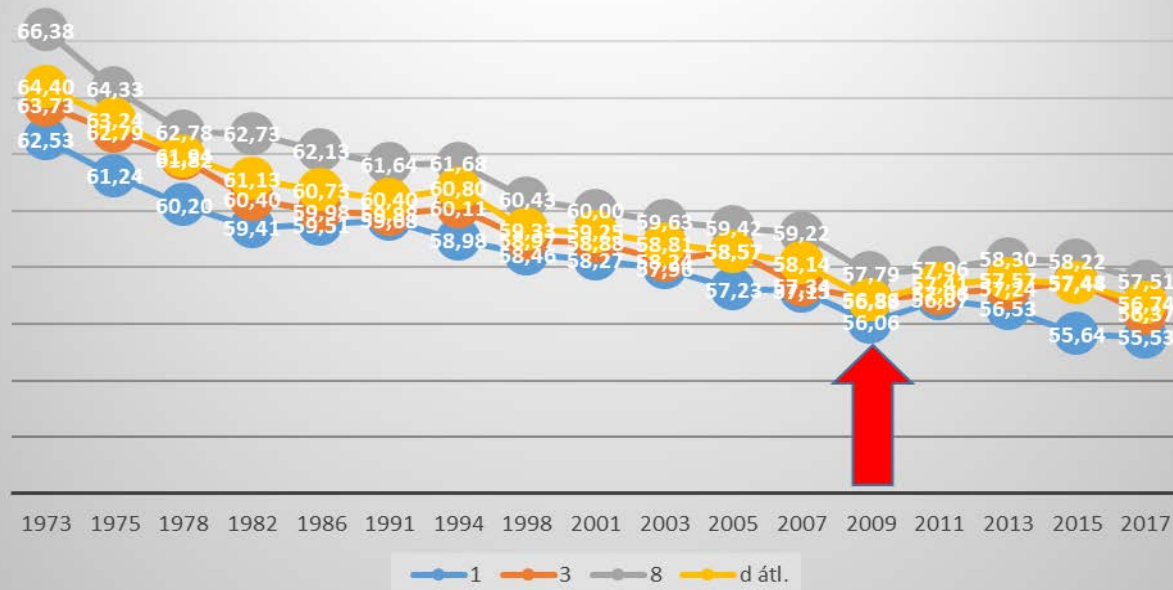
Az időszak sokat vitatott jelensége a „cápa” dresszek (úszóruhák) megjelenése 2008-2009-ben. Ez azt eredményezte, hogy 2009-ben, a rövidpályás rekordokat is beleszámítva, **198 világrekord** született egy év alatt.

Ebben a vizsgált időszakban a magyar úszósport a korábbiaknál is eredményesebb lesz. Ez egyfelől annak köszönhető, hogy a korábbi kétpólusú sportág (Széchy és Kiss műhelyek) egyre több lábon áll, és a sokasodó vidéki műhelyek mellett Budapesten is több olyan működik, amelyek képesek világklasszsokat nevelni (Eger, Pécs, Baja, Debrecen, Győr, Érd, Törökbálint, illetve BVSC, Iron, Vasas, FTC).

100 férfi pillangó VB

100 női pillangó VB

Gyurta Dániel 2004-ben, az athéni olimpián 15 évesen lesz olimpiai ezüstérmes. Ezt követően hosszú, mély hullámvölgybe kerül és csak öt év múlva, 2009-ben lesz bajnok. Sajnos azóta elhunyt zseniális edzőjével, **Széles Sándorral** végig hittek egymásban. **Az athéni siker idején Gyurta még serdülőkorszakában volt, amikor az emberi test nagy változásokon megy keresztül.**

A fiúk testsűrűsége nagyobb lesz. Úszásban pedig az a következménye, hogy **mélyebben fekszik a vízben** és sokkal nagyobb lesz a frontális ellenállása. Edzője, a sikertelenség korszakában rendszeresen videóra vette **Gyurta úzását** és **az otthonában naphosszakát elemezte.**

Az edzője megértette, hogy a versenyző technikáját úgy kell átalakítani, hogy elsősorban a karmunka lefelé irányuló erőközlése nagyobb legyen.

Egy **technika átalakítása viszont** azzal jár, hogy **olyan izmokat (izomrostokat)** is be kell kapcsolni a mozgásba, amelyek korábban nem vettek részt a mozgásban. Azok pedig ugyanolyan **gyengék és állóképtelenek**, mint az úzást most kezdő, hasonló korú ifjúé.

Vagyis **ezeket az izomrostokat ugyanolyan erőssé és állóképessé kell tenni**, mint a mozgásban korábban résztvevőké. **Ezt követően pedig harmonizálni a többi, mozgásban korábban is résztvevő rostokkal.**

Ez a jelenség a magyar úszósport másik, szintén gyerekként olimpiai bajnokra lett korszakos zsenijének, **Egerszegi Krisztinának a pályafutását is megkeserítette**, még ha erről manapság már érthetően kevés szó is esik, vagy egyáltalán nem.

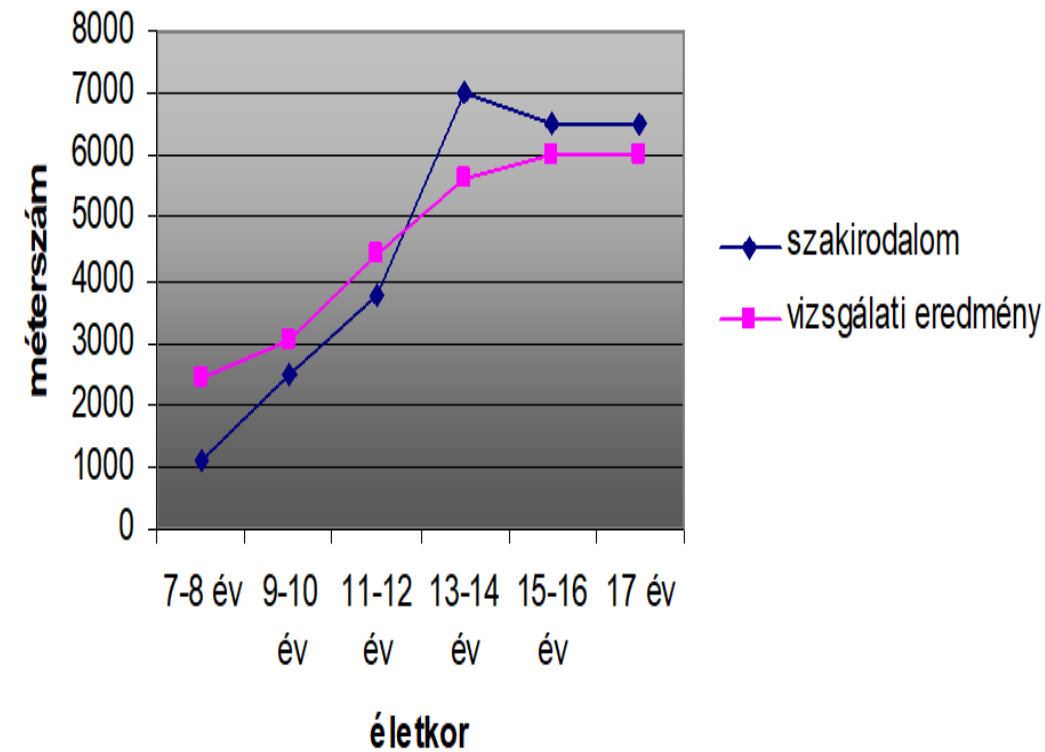
Itt kell említést tenni egy **másik negatív jelenségről**, ami nehezen kezelhető.

„...**12-13 éves korig a magyarországi úszók az optimálisnál nagyobb terhelésnek vannak kitéve.** ... ez azért nagy probléma, mert a túl korai és túl nagy terhelésű edzések folytán **a későbbi fejlődési lehetőségeik jóval behatároltabbak.**

Mivel idő előtt felhasználjuk az új ingeradási lehetőségeinket, akkor pont abban **az időszakban nem tudjuk további fejlődésre bírni a felnőtt versenyző szervezetét**, amikor az igazán döntő lenne.

A másik probléma..., hogy **a túl magas leúszott méterszám érdekében „feláldozásra” kerülnek az ügyességfejlesztő, technikajavító variációs gyakorlatok és játékok.** A **különböző képességek hangsúlyos fejlesztésének lehetőségei pedig kihasználatlanul múlnak el.”**

Átlagos edzésterjedelem összehasonlítása

Ma is gond. Sok egyesületben az edzőnek, aki ezekkel a korosztályokkal foglalkozik, itt van igazán kitörési lehetősége.

Sok gyereket veszítünk el ennek a következtében.

Az azonban kevés helyen adódik **Magyarországon**, hogy a fő feladat **visszatartani azokat, akik többet dolgoznak, mint ami szükséges.** Ez is a magyar úszás sajátja.

Erre az időszakra is esik **szabályváltozás.** Mellúszásban a **rajt** és a **forduló** során a karral történő lehúzás előtt, vagy az alatt, egy delfin lábmunka végezhető.

Korábban a szabályok változása mindenkor abba az irányba mutatott, hogy az úszók gyorsabban ússzanak. Látszólag itt is ez történt, azonban az új szabály bevezetését egyik mellúszószámban sem követte új világcsúcs születése.

Ebben a szakaszban bővül egy új fejezettel az úszás az olimpiákon. A 2008-as olimpián rendeznek először **nyílt vízben 10 kilométert**, és hirdetnek bajnokot férfiaknál és nőknél is. 2012 meghozza az első átütő magyar sikert ebben az ágba is, **Risztov Éva** olimpiai bajnok lesz.

Szót kell ejtenünk egy forradalmian új, az úszók edzéséhez használt segédeszköz, a kézre szerelhető **teknőc** megjelenéséről, **Széles Sándor** találmányáról.

KUTATÁSAIM LEGFONTOSABB EREDMÉNYEI AZ ALÁBBIK SZERINT FOGLALHATÓK ÖSSZE:

- VALAMENNYI VILÁGVERSENYEN (OLIMPIA, VB, EB) JELENTŐS JAVULÁST LÁTHATUNK A GYŐZTES, A HARMADIK HELYEZETT, A 8. HELYEZETT, ILLETVE A DÖNTŐBEN ÚSZOTTAK (8 FŐ) ÁTLAGA ESETÉN, FÉRFIAK ÉS NŐK TEKINTETÉBEN IS.
- MINDEGYIK VILÁGVERSENY, MINDEN VIZSGÁLT HELYEZÉSE TEKINTETÉBEN JELENTŐSEN NAGYOBB JAVULÁST LÁTHATUNK MELLÚSZÁSBAN, FÉRFIAK ÉS NŐK ESETÉN IS.
- JELLEMZŐEN AZ ÁTLAGOT MEGHALADÓ A JAVULÁS VALAMENNYI HELYEZÉS ÉS MIND A KÉT NEM ESETÉN, VEGYESÚSZÁSBAN.
- AZT A JELENSÉGET, AMIKOR EGY ADOTT VERSENYSZÁMBAN KIUGRÓ, TÖRTÉNELMI ALAK A GYŐZTES, ÉS A GYŐZTES IDEJE A KÉSŐBBIEK SORÁN JELLEMZŐEN 20 ÉVVEL KÉSŐBB ÉRI EL UGYANAZT AZ IDŐEREDMÉNYT, EGRSZEGI-EVANS EFFEKTUSNAK NEVEZZÜK.
- 2009-BEN, A VILÁGBAJNOKSÁGON A FEJLŐDÉSI TRENDET MINDEN SZÁMBAN, MINDKÉT NEMNÉL MEGHALADÓ JAVULÁST LÁTHATUNK.
- 1500 MÉTERES FÉRFI GYORSÚSZÁSBAN 1972 ÉS 1976 KÖZT NAGYOBB JAVULÁS TAPASZTALHATÓ, MINT AZ AZT KÖVETŐ 41 ÉVBEN.
- HOSSZABB VERSENYSZÁMOKBAN (400-1500 MÉTER), A NŐK KB 25-30 ÉV ALATT ÉRIK EL A FÉRFIAK IDEJÉT. 100 MÉTEREKEN 50 ÉV ALATT SEM.
- MINDEN VILÁGVERSENYEN A MEZŐNY JELENTŐS TÖMÖRÖDÉSE LÁTHATÓ, VAGYIS EGYRE KISEBB A KÜLÖNBSÉG A GYŐZTES ÉS A 8. HELYEZETT KÖZT.

KÖSZÖNÖM SZÉPEN A FIGYELMET!